

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

Логопедична допомога дітям з тяжкими порушеннями мовлення

*Методичні рекомендації з навчальної дисципліни
для підготовки здобувачів другого (магістерського)
рівня вищої освіти за спеціальністю А16 Спеціальна освіта*

Галузь знань
Спеціальність
Спеціалізація
Освітня програма

А Освіта
А6 Спеціальна освіта
А6.01 Логопедія
Спеціальна освіта. Логопедія

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.
Франка 2025

УДК 378.147:376-056.36

Л-71

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського
державного університету імені Івана Франка
(протокол № 4 від 3 березня 2025 року)*

Рецензенти:

Ірина МАЛИШЕВСЬКА – доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Ганна СЛОЗАНСЬКА – доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Ірина ТИЧИНА – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Л-71 Логопедична допомога дітям з тяжкими порушеннями мовлення: метод. рек. з навч. дисц./ Уклад.: І. Бондар, Л.Котлова. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2025. 21 с.

Методичні рекомендації з освітньої компоненти Логопедична допомога дітям з тяжкими порушеннями мовлення укладено відповідно до освітньо-професійної програми Спеціальна освіта. Логопедія для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю А6 Спеціальна освіта, за спеціалізації А6.01 Логопедія.

Методичні рекомендації спрямовані на допомогу здобувачам у підготовці до практичних занять. Структурні компоненти методичних рекомендацій містять: пояснювальну записку, розподіл навчальних годин на змістові модулі, матеріали до практичних занять, самостійної роботи здобувачів, завдання та вимоги до екзамену, критерії оцінювання, список рекомендованої літератури.

УДК 378.147:376-056.36

© Колектив авторів, 2024

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка, 2024

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Критерії оцінювання завдань на практичних заняттях	6
Методичні рекомендації до організації самостійної роботи	7
Практичне заняття №1-2. Соціально-педагогічні передумови виникнення елементарних форм логопедичної допомоги дітям.	8
Практичне заняття № 3-4. Завдання та складові частини логопедичної роботи по формуванню вимови у дітей із тяжкими порушеннями мовлення.	8
Практичне заняття № 5-7. Планування корекційно-виховної роботи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.	9
Практичне заняття № 8-9. Організаційні засади логопедичної роботи у мережі спеціальних дошкільних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.	10
Практичне заняття № 10-11. Робота логопеда з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення.	10
Практичні заняття № 12-13. Поведінкові особливості дітей з тяжкими порушеннями мовлення та корекційно-педагогічна робота	11
Практичні заняття № 14-16. Нетрадиційні методи в логопедичній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення.	12
Підсумковий модульний контроль	13
Вимоги до екзамену	14
Питання для самостійного опрацювання	14
Критерії оцінювання екзаменаційної роботи	18
Рекомендована література	19

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА¹

Програма вивчення освітньої компоненти “Логопедична допомога дітям з тяжкими мовленнєвими порушеннями” для підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти відповідає освітньо-професійній програмі Спеціальна освіта. Логопедія.

Предмет методи та напрямки, прийоми логопедичної роботи з дітьми із тяжкими мовленнєвими порушеннями.

Міждисциплінарні зв'язки: Комплексне оцінювання розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями, Інноваційні підходи в роботі логопеда, Актуальні проблеми логопедії та логопсихології.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1. Основні засади логопедичної допомоги дітям з тяжкими порушеннями мовлення

Модуль 2. Методи та напрямки логопедичної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення.

1. Мета, завдання та результати навчання

1.1. Мета вивчення освітньої компоненти: формування у здобувачів освіти теоретико-методологічних знань про сутність логопедичної допомоги дітям з тяжкими порушеннями мовлення.

1.2. Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є:

- Ознайомити студентів з методами і методиками психолого-педагогічної діагностики дітей із тяжкими порушеннями мовлення.
- Сформувані навички психолого-педагогічної діагностики дітей з тяжким порушенням мовлення.
- Сформувані вміння підбирати відповідні методи на технології логопедичної роботи з дітьми з тяжким порушенням мовлення.

1.3 Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності

Змістовно освітня компонента спрямована на формування здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

ЗК 2. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 3. Здатність працювати в команді.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

СК 2. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами (залежно від спеціалізації).

СК 3. Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.

СК 4. Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.

---

¹Програма навчальної дисципліни «Логопедична допомога дітям з тяжкими порушеннями мовлення»
<https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/244/iykogwbf.pdf>

СК 7. Здатність до організації освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

СК 8. Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

СК 9. Здатність до організації безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

СК 11. Здатність розуміти основні закономірності формування мовлення, а також визначати і розрізняти мовленнєві порушення.

СК 12. Здатність здійснювати діагностику та організовувати логопедичну допомогу дітям з порушеннями або недорозвитком мовлення, а також при їх комбінації з порушеннями інших систем

Програмні результати навчання

ПР 3. Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

ПР 4. Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки.

ПР 5. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР 6. Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства.

ПР 7. Робити фаховий внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команди у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, мотивувати учасників команди супроводу до досягнення спільних цілей.

ПР15. Володіти знаннями етіології, патогенезу та симптоматики мовленнєвих порушень, вміти їх виявляти та розрізняти.

ПР16. Знати та використовувати методики визначення рівня сформованості мовленнєвих функцій та мовленнєвої діяльності, володіти методами корекції та розвитку при різних мовленнєвих порушеннях в тому числі комбінованих.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ
НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ**

Оцінка	Вимоги до знань, умінь та навичок студентів. Досягнення програмних результатів навчання
Теоретичне питання (max – 50 балів)	
0-12 балів	Несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки.
13-24 балів	Свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки.
25-36 бали	Свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями у другорядному матеріалі; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
37-50 балів	Виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
Практичне завдання (max – 50 балів)	
0-30 балів	відповідь має певні неточності, але в цілому представлена інформація достатньо вичерпна практичне завдання виконане без теоретичного обґрунтування власні приклади студента відсутні або недостатньо обґрунтовані
31-40 бали	відповідь повна і структурована виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване відповідь містить власні приклади студента відповідь має вступну, основну частину та висновки список літератури правильно оформлений
41-50 балів	відповідь повна і структурована виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване відповідь містить власні приклади студента відповідь має вступну, основну частину та висновки список літератури правильно оформлений вказано практичне значення та проаналізовано
Тестові завдання (max – 50 балів)	
5 балів	Правильна відповідь на тестове завдання.
0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

за Т.М. Майстренко²

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- виконання завдань для самостійної роботи;
- виконання індивідуальних завдань;
- підготовка до підсумкових модульних робіт;
- підготовка до екзамену.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Підготовка до екзамену має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань до екзамену.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання завдань до лабораторних занять.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

² Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 566 с. (з грифом МОН України) URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1283>

**Модуль 1-2. ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ ТЯЖКИМИ
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1-2

Тема. Соціально-педагогічні передумови виникнення елементарних форм логопедичної допомоги дітям.

План:

1. Історія вивчення логопедичної допомоги дітям України.
2. Становлення науково-практичних основ логопедичної допомоги дітям з порушеннями мовлення в Україні.
3. Зв'язок логопедії з іншими науками. Методологічні основи логопедії.
4. Понятійно-категоріальний апарат логопедії.

Основні поняття	<i>дитина з особливими освітніми потребами, тяжкі порушення мовлення, спеціальна освіта</i>
------------------------	---

<i>Індивідуальне завдання (на вибір, за бажанням)</i>	Скласти проєкт «Сучасний вчитель-логопед. Який він?».
---	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ тест	50 балів
▪ виконання індивідуального завдання за бажанням	додаткові 10 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3-4

Тема. Завдання та складові частини логопедичної роботи по формуванню вимови у дітей із тяжкими порушеннями мовлення

План:

1. Характеристика вимовної сторони мовлення учнів із порушеннями мовлення
2. Завдання та складові частини роботи по формуванню правильної вимови в учнів із ТПМ.
3. Етапи та періоди навчання вимови.
  - домовний етап;
  - оволодіння мовленням;
  - формування граматичної та лексичної основи мовлення.
4. Психофізіологія мовлення
  - дозрівання кіркових функцій;
  - взаємодія аналізаторів;
  - діяльність мовних центрів.
5. Причини порушення мовлення.

Основні поняття	<i>освітній процес, порушення мовлення, причини порушень, етапи вимови, періоди вимови.</i>
------------------------	---

Групова робота	Створити набір дидактичних ігор та вправ для формування правильної звуковимови та корекції і розвитку фонематичного сприймання та фонематичних уявлень.
Письмове індивідуальне завдання (на вибір, за бажанням)	У вигляді таблиці представити переваги і можливості особистісно-орієнтованого навчання дітей із ТПМ у порівнянні з традиційним навчанням.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ участь в груповій роботі	50 балів
▪ виконання індивідуального завдання за бажанням	додаткові 10 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5-7

Тема. Планування корекційно-виховної роботи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

План:

1. Основні завдання логопедично-корекційного впливу на дітей молодшого віку.
2. Види занять, які проводять логопеди в спеціалізованих логопедичних групах дитячих садків
3. Вимоги для підготовки наочності .
4. Які заняття з дітьми проводять вихователі логопедичних груп?
5. В чому полягає взаємозв'язок роботи вихователя і логопеда у логопедичній групі дитячого садка?
6. Які види ігрової діяльності застосовуються під час роботи з дітьми молодшого віку?

Основні поняття	<i>Звук, звукове мовлення, загальний недорозвиток мовлення, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення, постановка звука, автоматизація звука, логопедичний пункт</i>
------------------------	--

Письмове індивідуальне завдання (на вибір, за бажанням)	Вивчити основні розділи програми і записати у вигляді таблиці основні завдання кожного періоду.			
	Види завдань з розвитку мовлення для дітей молодшого дошкільного віку	I період	II період	III період
	1			
2				

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ тест	50 балів
▪ виконання індивідуального завдання за бажанням	додаткові 10 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8-9

Тема. Організаційні засади логопедичної роботи у мережі спеціальних дошкільних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

План:

1. Які документи і тематичний матеріал полягає в основу складання перспективного плану логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку?
2. Визначити, за якими принципами проходить розподіл дітей по підгрупам для проведення логопедичних занять.
3. Скільки разів на тиждень повинні проводитись фронтальні заняття для кожної вікової групи дітей?
4. Скільки разів на тиждень повинні проводитись індивідуальні заняття для дітей з порушенням звуковимови?
5. Чи повинна тематика логопедичних занять співпадати з тематикою занять вихователя логопедичної групи (дати пояснення)?

Основні поняття	<i>дисфонія, брадилалія, тахилалія, заїкуватість, дислалія, ринолалія, дизартрія, алалія, афазія, дислексія, дисграфія, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ), загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ)</i>
------------------------	---

Письмове індивідуальне завдання (на вибір, за бажанням)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скласти план індивідуальної роботи з дитиною – логопатом. 2. Визначити і записати основні завдання щоденного планування логопедичної роботи в дошкільному закладі.
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ тест	50 балів
▪ виконання індивідуального завдання за бажанням	додаткові 10 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10-11

Тема. Робота логопеда з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення.

План:

1. Робота з батьками дітей старшого дошкільного віку, які готуються до школи.
2. Робота з батьками дітей із тяжкими порушеннями мовлення.
3. Взаємозв'язок логопеда з батьками дитини із порушеннями мовлення.

Основні поняття	<i>мова, мовлення, функції мовлення, види мовлення, потреба у спілкуванні, методи діагностики, логопед і батьки.</i>
------------------------	--

Групова робота	1. Записати у зошит основні види роботи з батьками дітей, у яких виявлені порушення мовлення 2. Перерахувати, які види робіт доцільно проводити з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення у домашніх умовах.
Індивідуальне завдання (на вибір, за бажанням)	1. У вигляді буклета запропонуйте заходи з профілактики порушень мовлення.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ участь в груповій роботі	50 балів
▪ виконання індивідуального завдання за бажанням	додаткові 10 балів

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 12-13

Тема. Поведінкові особливості дітей з тяжкими порушеннями мовлення та корекційно-педагогічна робота

План:

1. Загальна характеристика пізнавальних психічних процесів.
2. Загальна характеристика сприймання: види, характеристики, властивості. Зв'язок сприймання з мовленням. Особливості сприймання при порушеннях мовлення.
3. Мета і завдання фронтальних логопедичних занять з дітьми старшого дошкільного віку.
4. Основні завдання логопедично-корекційного впливу на дітей молодшого віку

Основні поняття	<i>пізнавальна сфера, психічні явища, фонематичне сприйняття, фонематичні уявлення, фонематичний слух, фонема, звук, звуковий аналіз, артикуляція, артикуляційна база, перцепція, заміна звука, змішування звука, елізія звука, звук-субститут, інтерференція, автоматизація звука, диференціація звука.</i>
------------------------	--

Групова робота	1. Підібрати методичні прийоми та необхідні матеріали для діагностики та розвитку мисленнєвих операцій (аналізу-синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікації) у дітей із порушеннями мовлення. 2. Розробити буклет «Пізнавальна сфера дітей з ..(нозологія за вибором)» —
-----------------------	---

Письмове індивідуальне завдання (на вибір, за бажанням)	Проаналізувати логопедичну задачу, зробити висновок, написати план корекційної роботи з цією дитиною.
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ участь в груповій роботі	50 балів
▪ виконання індивідуального завдання за бажанням	додаткові 10 балів

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 14-16

Тема. Нетрадиційні методи в логопедичній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення.

План:

1. Інноваційні технології в логопедичній практиці
2. Використання арт-терапії, ізотерапії, хромотерапії під час логопедичних занять
3. Використання казкотерапії, лялькотерапії та сміхотерапії під час логопедичних занять
4. Використання кріотерапії, Су-Джок терапії, логопедичного масажу під час логопедичних занять.
5. Використання вокалотерапії та музикотерапії, Сендплею під час логопедичних занять.
6. Використання Сендплею під час логопедичних занять.

Основні поняття	<i>Інноватика, арт-терапія, сміхотерапія, казкотерапія, лялькотерапія, кріотерапія, хромотерапія, сендплей, Су-Джок терапія, аромотерапія, логопедичний масаж</i>
------------------------	---

Групова робота	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скласти таблицю: «засоби арттерапії в логопедичній роботі з дітьми». 2. Презентація підготовлених театральних логопедичних ігор у роботі з дітьми. 3. Підготовка пісенного матеріалу до логопедичних занять. 4. Підготувати конспект логопедичного заняття із використанням ізотерапії.
Письмове індивідуальне завдання (на вибір, за бажанням)	Скласти таблицю «Діалектика взаємоперетворення інновації і традиції».

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ участь в груповій роботі	50 балів
▪ виконання індивідуального завдання за бажанням	додаткові 10 балів

ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий модульний контроль проводиться на останньому аудиторному навчальному занятті модуля. Підсумкова модульна контрольна робота складається з трьох видів завдань:

1. Тести (50 балів);
2. Теоретичне питання (20 балів);
3. Практичне завдання (30 балів).

*Примітка: Тестові та теоретичні питання на контрольній роботі будуть лише ті, які були у планах практичних занять.

ВИМОГИ ДО ЕКЗАМЕНУ

ЕКЗАМЕН

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти є екзамен, то здобувачі вищої освіти в яких підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) за семестр становить 60 і більше балів, мають право не складати екзамен. У такому разі підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) = Екзаменаційній оцінці (ЕО) = Підсумковій оцінці (ПО).

$$ПОМ=ЕО=ПО$$

У випадку складання екзамену підсумкова оцінка (ПО) визначається як середнє арифметичне балів підсумкової оцінки з вивчених модулів (ПОМ) та екзаменаційної оцінки (ЕО).

$$ПО=(ПОМ+ЕО)/2$$

Структура екзаменаційного білета

Екзаменаційний білет включає **три види** завдань.

I. Тестове завдання (максимальна кількість балів - 20).

II. Теоретичне питання (максимальна кількість балів - 30).

III. Практичне (виконується на екзамені). Максимальна кількість балів – 50.

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен у 3 семестрі.

Вимоги до екзамену:

1. Оволодіння теоретичним матеріалом з освітньої компоненти.
2. Зараховано всі завдання, передбачені робочою програмою та інструктивно-методичними матеріалами.
3. Пройдено перевірку рівня засвоєння знань з тем (модульні контрольні роботи).
4. Відпрацьовано всі пропуски.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Будова та функція мовно-рухового аналізатора
2. Недоліки вимови свистячих звуків [з, з', з, з', ц, дз]. Правильна артикуляція, види порушень, методи їх усунення
3. Анатомо-фізіологічні механізми вимови
4. Недоліки вимови шиплячих звуків [ш, ж, дж]. Правильна артикуляція, види порушень, методи їх усунення.
5. Роль слухового і мовно-рухового аналізатора при формуванні мовлення у дітей дошкільного віку.
6. Недоліки вимови звуків [л, л'].
7. Правильна артикуляція, види порушень, методи їх усунення
8. Будова та функції центрального відділу мовного апарату).
9. Недоліки вимови звуків [р, р']. Правильна артикуляція, види порушень, методи їх усунення.
10. Будова та функції периферичного відділу мовного апарату.
11. Недоліки вимови звуків [к, к', г, г', х, х', ј]. Правильна артикуляція, види порушень, методи їх усунення
12. Характеристика голосних звуків. Основні причини і види порушення вимови голосних фонем.

13. Методика відновлення темпо-ритмо-інтонаційної сторони мови за методикою Н.А. Чевельової та С. А. Миронової .
14. Статика та динаміка створення приголосних звуків. Положення рухомих органів артикуляції під час вимови приголосних звуків.
15. Недоліки вимови дзвінких і глухих приголосних. Види порушень, методи їх усунення.
16. Голосові і звуковимовні характеристики усного мовлення
17. Недоліки вимови твердих і м'яких приголосних. Види порушень, методи їх усунення.
18. Становлення просодичної сторони мовлення в онтогенезі.
19. Зміст етапів роботи з подолання порушень звуковимови. Етап формування комунікативних умінь і навичок.
20. Методика розвитку мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення.
21. Зміст етапів роботи з подолання порушень звуковимови. Етап формування первинних вимовних умінь і навичок.
22. Предмет, об'єкт і завдання логопедичного обстеження.
23. Етапи корекції звуковимови: характеристика підготовчого етапу.
24. Структурно-змістовна характеристика етапів логопедичного обстеження. Зміст орієнтовного етапу.
25. Методика логопедичної роботи при дизартрії (за О.В.Правдіною).
26. Основні етапи роботи з усунення недоліків звуковимови.
27. Роль артикуляційної та дрібної моторики для розвитку правильного мовлення дітей дошкільного віку.
28. Технологія проведення обстеження стану загальної та дрібної моторики. Параметри обстеження.
29. Недоліки вимови звуків в російській /українській мовах [щ, ч]. Правильна артикуляція, види порушень, методи їх усунення.
30. Технологія проведення обстеження стану артикуляційної моторики і мимічної мускулатури. Параметри обстеження.
31. Структура мовної карти.
32. Технологія проведення обстеження дихальної і голосової функції. Параметри обстеження.
33. Характеристика структурно-змістовних моделей обстеження мовлення і немовленнєвих процесів у дітей з дизартрією.
34. Технологія проведення обстеження стану звуковимови і складової структури слова. Параметри обстеження.
35. Основні принципи логопедичної роботи при відкритій ринолалії

36. Технологія проведення обстеження стану фонематичної сторони мовлення (фонематичний слух, сприйняття, фонематичний аналіз, синтез і подання). Параметри обстеження.
37. Методика відновлення темпо-ритмо-інтонаційної сторони мови за методикою Л. З. Андронової.
38. Технологія проведення обстеження стану просодичний сторони мовлення (інтонація, ритм, логічний наголос, модуляції голосу по висоті і силі, тембр, темп, паузація). Параметри обстеження.
39. Засоби і прийоми по формуванню дихання, голосоутворення, інтонації при дизартрії
40. Технологія проведення обстеження розуміння мови. Параметри обстеження.
41. Особливості діагностики та корекції стертої дизартрії
42. Технологія проведення обстеження стану граматичного стану мови. Параметри обстеження.
43. Методика відновлення темпо-ритмо-інтонаційної сторони мови за методикою А. В. Богомолової, В.М. Шкловського .
44. Технологія проведення обстеження стану словникового запасу. Параметри обстеження.
45. Засоби і прийоми по формуванню дихання, голосоутворення, інтонації при порушеннях темпо-ритмічної сторони мовлення.
46. Технологія проведення обстеження стану зв'язного мовлення. Параметри обстеження.
47. Прийоми корекційного впливу на порушення інтонаційної сторони мовлення.
48. Технологія проведення обстеження стану письма. Параметри обстеження.
49. Засоби і прийоми по формуванню дихання, голосоутворення, інтонації при ринолалії.
50. Технологія проведення обстеження стану читання. Параметри обстеження.
51. Види гімнастики для розвитку дихання. Психофізіологічне обґрунтування.
52. Схема логопедичного і психолого-педагогічного обстеження при заїкуванні
53. Порівняльний аналіз особливостей інтонаційної сторони при різних мовленнєвих порушеннях.
54. Розвиток лексико-граматичної сторони мовлення. Сензитивні періоди мовленнєвого розвитку
55. Схема та методика проведення обстеження дітей із дизартрією.
56. Структурно-змістова характеристика етапів логопедичного обстеження. Зміст основного етапу.
57. Послідовність автоматизації поставленого звуку
58. Розвиток звуковимови в онтогенезі.
59. Диференційна діагностика стертої дизартрії.

60. Структурно-змістовна характеристика етапів логопедичного обстеження Зміст диференційного етапу.
61. Основні принципи корекційної роботи при ЗНМ (С.Н.Шаховська). Основні напрямки корекційної роботи при ЗНМ (Т.Б.Філічева, Г.В.Чіркiна).
62. Будова та функції артикуляційного відділу.
Практичні питання
63. Підібрати мовленнєвий матеріал для роботи над голосом при заїкуванні.
64. Підібрати мовленнєвий матеріал для роботи над голосом при ринолалії
65. Підібрати мовленнєвий матеріал для роботи над голосом при дизартрії.
66. Підібрати артикуляційні вправи для підготовчого етапу корекції свистячих звуків.
67. Підібрати артикуляційні вправи для підготовчого етапу корекції шиплячих звуків.
68. Підібрати артикуляційні вправи для підготовчого етапу корекції звуків[л].
69. Складіть перспективний план індивідуальних занять з автоматизації звука [ш]
70. Складіть перспективний план індивідуальних занять з автоматизації звука [с]
71. Складіть перспективний план індивідуальних занять з автоматизації звука [з]
72. Підібрати артикуляційні вправи для підготовчого етапу корекції звука [ч].
73. Складіть перспективний план індивідуальних занять з автоматизації звука [р].
74. Складіть перспективний план індивідуальних занять з корекції голосу при дизартрії
75. Складіть перспективний план індивідуальних занять з корекції голосу при заїкуванні
76. Підбір вправ для формування інтонаційної виразності мовлення при заїкуванні.
77. Підбір вправ для формування інтонаційної виразності мовлення при ринолалії.
78. Підбір вправ для формування інтонаційної виразності мовлення при дизартрії.
79. Скласти перспективний план роботи з корекції звуковимови [л]
80. Складіть перспективний план індивідуальних занять з автоматизації звука [л']
81. Складіть перспективний план індивідуальних занять з корекції голосу при ринолалії (післяопераційний період)
82. Підібрати артикуляційні вправи для підготовчого етапу корекції звука[л'].
83. Визначити дефект та скласти план корекції звуковимови.
84. Вправи та ігри з розвитку сили голосу.
85. Вправи для розвитку сили голосу.
86. Вправи по освоєнню ритміки слова: методика відбору і проведення.
87. Вправи для обстеження просодичної сторони мовлення у дітей.
88. Складіть перспективний план індивідуальних занять з корекції голосу при ринолалії (доопераційний період)
89. Ігри та вправи на розвиток слухової уваги, сприймання, пам'яті

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вид завдання	Оцінка	Вимоги до знань та умінь здобувачів вищої освіти
Тестове	1 бал	Правильна відповідь на тестове завдання.
	0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання.
<i>Максимальна кількість балів</i>	20 балів	
Теоретичне	0-9 балів	Несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки.
	10-16 балів	Свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки.
	17-23 бали	Свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями у другорядному матеріалі; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
	24-30 балів	Виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
<i>Максимальна кількість балів</i>	30 балів	
Практичне	50-46 балів	<ul style="list-style-type: none"> • відповідь повна і структурована • виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване • відповідь містить власні приклади студента • відповідь має вступну, основну частину та висновки • список літератури правильно оформлений • вказано практичне значення та проаналізовано
	45-38 бали	<ul style="list-style-type: none"> • відповідь повна і структурована • виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване • відповідь містить власні приклади студента • відповідь має вступну, основну частину та висновки • список літератури правильно оформлений
	30-37 балів	<ul style="list-style-type: none"> • відповідь має певні неточності, але в цілому представлена інформація достатньо вичерпна • практичне завдання виконане без теоретичного обґрунтування • власні приклади студента відсутні або недостатньо обґрунтовані
Максимальна кількість балів	50 балів	
Всього	100 балів	

Рекомендована література

Основна:

1. Бошкова С.В. Використання хмаро орієнтованих технологій у системі логопедичного супроводу батьків, які виховують дітей із порушеннями мовлення. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації : м-ли III Всеукр. студ. конф.*, м. Суми : ФОП Цьома С.П., 2019. С.91-94.
2. Гаврилова Н.С. Класифікація порушень мовлення. *Збірник наукових праць Кам'янець -Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія.соціально-педагогічна*. Вип.ХХ: у 2-х ч.,ч.1. 2012. С.293-315
3. Гніда Т.Б. Обґрунтування соціально-педагогічних умов корекції особистісних вад важковиховуваних учнів молодшого шкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*.2013. Вип.33(86). С.475-481
4. Журавльова Л.С. Теорія і практика корекційно-розвивальної роботи при порушеннях писемного мовлення. Дис.на здоб.наукового ступ.доктора пед.наук. К., 2021,546с.
5. Засенко В., Колупаєва А. Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту та охорони здоров'я . *Особлива дитина: навчання і виховання*.2014. №3(71). С.20-29
6. Кисиченко О.М. Логопедичний супровід батьків дітей з порушеннями мовлення. К.,2011,67с.
7. Логопедичні ігри для дітей від 2 до 7 років: навч.-метод. посіб.. Яковенко, А.А. Солонська, Л.С. Журавльова, О.В. Федорова. Мелітополь: Люкс, 2020. 124 с.
8. Марченко І.С. Діагностика комунікативних здібностей дітей з важкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 19. Випуск 21. 2012. С.172-176.
9. Марченко І.С. Організація та зміст логопедичної допомоги дітям із важкими порушеннями мовлення в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 19: *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2011. Вип.18. С.158-165.
10. Рібцун Ю. В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками : молодша логопедична група для дітей із ЗНМ. *Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання*. 2011. № 1. С. 33–37 <https://core.ac.uk/download/pdf/32306203.pdf>
11. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда ДНЗ. Х.:Основа, 2012. 239с.
12. Савінова, Н. В. Експериментальна методика діагностики мовленнєвої діяльності дошкільників із ТПМ / Н. В. Савінова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 26. – С. 207-213.
13. Пінчук Ю. В. Організаційні засади логопедичної допомоги у мережі спеціальних дошкільних закладів для дітей з важкими порушеннями мовлення / Ю. В. Пінчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. - Вип. 27. - С. 165-170. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_27_36

Додаткова:

1. Андросова В.М. Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми-логопатами старшого дошкільного віку для корекції вад звуковимови. *Розкажіть онуку*, 2004. № 10–11.
2. Андрусишина Л.Є. Психологічні характеристики загальнофункціональних механізмів мовлення у старших дошкільників із ЗНМ. *Теорія і практика сучасної логопедії*. Вип. 4. К. : Актуальна освіта, 2007. С. 18-23.
3. Бабич Н. Артикуляційна диспраксія у дітей з порушеннями мовлення: логопедичний та медичний аспекти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI (74), Issue: 180, 2018. С. 7-11.
4. Бабич Н.М., Любенко Л.В. Дослідження навички читання у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами засобами сучасної типографіки. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2021. 4 (54). С. 6-12.
5. Бабич Н.М. Попередження графомоторних порушень засобами структурованого впливу на синтетичну діяльність дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2020. Вип. 17. С. 11-26
6. Бабич Н.М., Кібальна К.О., Мельніченко Т.В. Використання техніки орофасіальної міофункціональної терапії в логопедичній практиці. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (14 квітня) 2017 року*, м. Суми. С. 39–42.
7. Берник Т. Л. До проблеми історії вивчення логопедичної допомоги дітям України. / *Хрестоматія з логопедів*. Київ: КНТ, 2006. С.-42-48.
8. Герасимчук Л.Ф. Інтеграція lego-технології в роботу вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти. *The 5 th International scientific and practical conference-Priority directions of science and technology development (January 24-26, 2021) SPC—Sci-conf. com. ual, Kyiv, Ukraine*. 2021.
9. Гончар Л. В. Теоретико-методичні засади формування гуманних батьківсько-дитячих взаємин : дис. .... доктора пед. наук : 13.00.07 / Л.В.Гончар. – Київ, 2018. – 505 с.
10. Гриценко В.Г. Формування навчального середовища з використанням соціальних хмарних сервісів / В.Г.Гриценко // *Хмарні технології в освіті : матеріали Всеукраїнського науково-методичного Інтернет-семінару (21.12.2012 р.)*. – Кривий Ріг : КМІ, 2012. – С. 29-30.
11. Кондратенко І.Ю. Виявлення та подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. К.: Айріс-прес, 2005. 224 с. 29.
12. Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.03 / В.А.Кисличенко. – НПУ імені М.П.Драгоманова.– К., 2011. – 20 с.
13. Миронова С.П. Робота фахівців з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами / С.П.Миронова. – Актуальні питання корекційної освіти. – 2017, № 9. – <http://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/mironova-sp-robota-fahivciv-zsimjami-jaki-vihovujut-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami.html>
14. Лопатинська Н. Нейростимуляційні технології у логопедичній практиці з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2020. 3(24). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/31032020/7011.
15. Луцько К.В. Домінуюча перцептивна діяльність і її вплив на формування мовлення дітей с особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*. 2020. Вип. 16(1). С. 173-186.
16. Мартиненко І., Козачук Л. Інноваційні підходи в логопедичній роботі з безмовленнєвими дітьми. *Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів*. К.: ТОВ «ДІА», 2017. Вип. 1. С. 18-24.
17. Марченко І.С. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушеннями психофізичного розвитку. *Логопедія : Науково-методичний журнал*, 2011. № 1. С. 41–44.

18. Організація логопедичної допомоги дітям дошкільного віку в системі спеціальної освіти. *Дефектологія*. 2006. №1. С.51-55

Інтернет-ресурси:

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>

3. www.logopedia.com

4. www.bookz.com.ua

5. www.nbu.gov.ua/node/2116

6. <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/1762>

7. http://logoped.in.ua/?page_id=2798

8. <http://www.logoped.in.ua>